

Κατ' αρχήν, είναι αναγκαίο να πούμε ότι σύμφωνα με όλες τις κοσμολογικές θέσεις, ο χώρος και ο χρόνος, δεν υπήρξαν πριν από το ίδιο το σύμπαν, αλλά από τότε που υπάρχει χρόνος και χώρος, υπάρχει και το υπόλοιπο σύμπαν. Συνεπώς, αν το σύμπαν έχει αρχή, έχει αρχή και ο χωροχρόνος.

Υπάρχουν δύο ειδών μοντέλα για το σύμπαν. Αυτά που λένε ότι το σύμπαν έχει αρχή, και αυτά που λένε ότι υπήρχε πάντοτε. Ας δούμε το πρώτο είδος:

1. Αν το σύμπαν έχει αρχή, (και κατ' επέκταση έχει αρχή κι ο χωροχρόνος), τα πράγματα είναι απλούστερα. Τότε, χρειάζεται για την ύπαρξή του μια πρώτη αιτία, κάτι που να του δώσει ύπαρ-

λόγμο ή ανακυκλούμενο. Συγκεκριμένα, ο Μάικλ Τέρνερ, αστρονόμος του Πανεπιστημίου του Σικάγο δήλωσε σε επιστημονική σύσκεψη στα κεντρικά γραφεία της NASA: «Για εβδομήντα ολόκληρα χρόνια οι αστρονόμοι και οι κοσμολόγοι πίστευαν ότι ναι μεν το σύμπαν διαστέλλεται, αλλά η ταχύτητα διαστολής του κάποια στιγμή στο απώτερο μέλλον θα ελαττωθεί. Το ερώτημα ήταν τότε. Τώρα όμως, μετά την ανακάλυψη της μεγάλης απόστασης του υπερκαινοφανούς αστέρα 1997ff, αποδείξαμε ότι όχι μόνο το σύμπαν συνεχίζει να διαστέλλεται, αλλά και ότι η ταχύτητά του όλο και αυξάνεται αντί να μειώνεται».

β. Αν πάλι το σύμπαν μας είναι μία μικρή «φυσάλιδα» ενός πληθωρισμικού υπερσύμπαντος,

ροχρόνο είναι ο Θεός, και όλα τα άλλα που υπόκεινται σε νόμους, είναι τα κτίσματα.

Και ποια είναι η αιτία ύπαρξης αυτής της «πρώτης αιτίας»;

Αυτό είναι το πρώτο ερώτημα που έρχεται στη σκέψη. Όμως, εδώ τα πράγματα είναι διαφορετικά. Ας μην ξεχνάμε ότι έχουμε μιλήσει για τριών ειδών καταστάσεις: 1. Της ανυπαρξίας, 2. Του κτιστού, και 3. Του ακτίστου.

Είπαμε ότι το χαρακτηριστικό της ανυπαρξίας ή του μηδενός, είναι η έλλειψη οποιοδήποτε πράγματος ή αιτίας, και το χαρακτηριστικό της κτίσης, είναι η τρεπτότητα, και η αναγκαιότητα αιτίας ύπαρξης, μια και υπόκειται σε νόμους.

Το χαρακτηριστικό του «ακτίστου» όμως, είναι η έλλειψη μεταβολής, (μια και δεν υπόκειται σε νόμους του χωροχρόνου), και συνεπώς η έλλειψη οποιασδήποτε εξωτερικής αιτίας ύπαρξης.

Ενώ λοιπόν είναι χαρακτηριστικό της κτίσης να έχει πρώτη αιτία έξω απ' αυτήν, αντιθέτως, είναι χαρακτηριστικό του ακτίστου να μην έχει αιτία ύπαρξης έξω απ' αυτό, μια και ως άτρεπτο, δεν επιδέχεται εξωτερική επιρροή.

Η κατάσταση της ανυπαρξίας, ουδέποτε υπήρξε (1), μια και ακόμα και χωρίς την ύπαρξη του σύμπαντος, υπήρξε αυτή η πρώτη αιτία που ονομάζουμε Θεό. Έτσι, στην πραγματικότητα που ζούμε, υπάρχουν δύο ειδών «οντότητες»: Οι κτιστές, και το άκτιστο.

Μα αν το άκτιστο έχει ως «χαρακτηριστικό» του την ατρεψία, ή οποιοδήποτε άλλο χαρακτηριστικό, δεν σημαίνει αυτό ότι δεσμεύεται από το χαρακτηριστικό του; Το να χαρακτηρίζει δηλαδή κάτι τη φύση του ακτίστου, δεν σημαίνει ότι και το άκτιστο διέπεται από νόμους;

Εδώ, ερχόμαστε για πρώτη φορά, στο ζήτημα της θέλησης.

Ως εδώ, μιλήσαμε κυρίως για την πρώτη αιτία, ή για το άκτιστο, ως για κάποιο άψυχο αντικείμενο, ώστε να προσεγγίσουμε την έκφραση «ανωτέρα δύναμη», που χρησιμοποιούν πολλοί για να αποφύγουν την παραδοχή ενός «προσωπικού Θεού». Τώρα όμως, γίνεται αναγκαίο να μιλήσουμε για το άκτιστο, ως για έναν προσωπικό Θεό.

Αν ο Θεός ήταν κάτι άψυχο, θα ήταν φυσικά δεσμευμένος από το οποιοδήποτε χαρακτηριστικό της φύσης του. Και πράγματι, οτιδήποτε δεν διαθέτει νόηση, υπόκειται σε νόμους, και υπάρχει βάσει κάποιων νόμων και χαρακτηριστικών της φύσης του. Δεν σημαίνει όμως το ίδιο και με τα νοήμονα όντα. Ένα νοήμονον, έχει την ελευθερία βούλησης, που τα άψυχα δεν έχουν. Για παράδειγμα, ένας κόκκος σκόνης, θα πάει όπου τον σπρώξει ο αέρας, και ένας πλανήτης, θα κινείται συνεχώς στην προκαθορισμένη τροχιά του, από τους φυσικούς νόμους. Ακόμα και ένας φυσικός νόμος, θα ενεργεί άβουλα, βάσει τών

Η πρωταρχική Αιτία

του ΙΩΑΝΝΗ ΜΑΥΡΟΥΔΗ*

ξη από την ανυπαρξία.

Χαρακτηριστικό του μηδενός και της ανυπαρξίας, είναι η έλλειψη οποιοδήποτε πράγματος, ακόμα και η έλλειψη αιτίας. Αν λοιπόν το σύμπαν «κάποτε» δεν υπήρχε, δεν μένει παρά να δεχθούμε ότι υπάρχει κάποια πρώτη αιτία εκτός χωροχρόνου, που να το έφερε σε ύπαρξη.

Αυτή η πρώτη αιτία, είναι αναγκαίο να μην περιορίζεται σε χώρο και χρόνο, δηλαδή να είναι άπειρη, πανταχού και πάντοτε παρούσα, συνεπώς άναρχη, άκτιστη και αϊδία. Την πρώτη αυτή άναρχη, άκτιστη, άπειρη και αϊδία αιτία, ονομάζουμε Θεό.

2. Σε ένα άπειρο σύμπαν, δύο είναι οι περιπτώσεις:

α. Το ανακυκλούμενο, και

β. Το πληθωρισμικό υπερσύμπαν, με πιθανή την ύπαρξη απείρων θυγατρικών συμπάντων, που συνεχώς γεννώνται απ' αυτό.

α. Αν το σύμπαν μας είναι ανακυκλούμενο, αν δηλαδή συνεχώς διαστέλλεται και συστέλλεται, πάλι χρειάζεται μία αιτία για την κάθε διαστολή. Αν δηλαδή συστέλλεται εξαιτίας της βαρύτητας, τότε χρειάζεται μία τεράστια εξωτερική δύναμη που να το κάνει να υπερνικήσει τη βαρύτητα της τεράστιας μάζας του, και να διασταλεί εκ νέου. Πάλι δηλαδή πρέπει να καταφύγουμε στην πρώτη αυτή αιτία, που ονομάσαμε Θεό. Αυτή όμως η υπόθεση έχει αποδειχθεί πρόσφατα εσφαλμένη, καθώς οι έρευνες πρόσφατα, (2 Απριλίου 2001), απέδωσαν το συμπέρασμα ότι το σύμπαν μας είναι ανοικτό, δηλαδή θα διαστέλλεται για πάντα. Αυτό με τη σειρά του σημαίνει ότι δεν είναι παλ-

θα μπορούσε να είναι ένα από τα άπειρα συνεχώς γεννώμενα και εξαφανιζόμενα σύμπαντα κάθε τύπου, που το καθένα από αυτά, έχει την αιτία του σε ένα άλλο «προγονικό» του σύμπαν, και που ίσως γίνει αιτία της ύπαρξης ενός νέου σύμπαντος. Σε ένα τέτοιο σύμπαν, μερικοί δεν βλέπουν το λόγο γιατί θα έπρεπε να αναζητήσουν κάποια άλλη αιτία έξω απ' αυτό το υπερσύμπαν, αν και πάλι θα μπορούσε να υπάρχει η άλλη αιτία που ονομάσαμε Θεό.

Και πάλι όμως, εδώ το μόνο που κατορθώνεται, είναι να περιπλακεί, και να μετατεθεί το πρόβλημα. Και πάλι, παραμένει το ερώτημα: «Ποια η αιτία ύπαρξης αυτού του υπερσύμπαντος?».

Ακόμα και ο' ένα υπερσύμπαν χωρίς χρονική αρχή, είναι απαραίτητη η αρχή του ως προς το λόγο ύπαρξης, ακόμα κι αν τα επιμέρους τμήματά του, έχουν την αιτία τους, το ένα στο άλλο! Καθώς τα επιμέρους σύμπαντα κάπου στο χωροχρόνο τους συνδέονται, το όλο σύστημα μπορεί και πάλι να θεωρηθεί ως ΕΝΑ υπερσύμπαν, που ο χωροχρόνος του και η απιακή αλυσίδα του δημιουργούν βρόχο. Και φυσικά, ο λόγος ύπαρξης του θα πρέπει να αναζητηθεί πάλι έξω απ' αυτό το σύμπλεγμα πιθανόν απείρων συμπάντων.

Καταλήγουμε λοιπόν, στο ότι καθετί στο σύμπαν, υπόκειται στους νόμους του χώρου και του χρόνου, και συνεπώς είναι τρεπτό. Μόνο η πρώτη αιτία δεν υπόκειται σε κανέναν είδους νόμους, συνεπώς είναι άτρεπτη, και δεν μεταβάλλεται όσος χρόνος κι αν περάσει.

Η πρώτη δημιουργός αιτία λοιπόν, είναι «άκτιστη» καθότι άτρεπτη, και όλα τα παράγωγά της, είναι «κτίσματα». Η πρώτη αιτία έξω από το χω-

* Ναυπηγός - Μηχανολόγος ΕΜΠ

χαρακτηριστικών που τον περιορίζουν. Όσο όμως πιο νοήμον είναι κάτι, τόσο μεγαλύτερο βαθμό ελευθερίας έχει. Για παράδειγμα, μία μέδουσα, έχει μεγαλύτερο βαθμό ελευθερίας επιλογής από ένα φυτό. Και ένας σκύλος, ακόμα μεγαλύτερη ελευθερία, ώσπου φτάνουμε στον άνθρωπο, που διαθέτει τη μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων, από όλη την επίγεια κτίση.

Ακόμα και ένας άνθρωπος όμως, υπόκειται σε περιορισμούς τής κτιστής φύσης του. Πρέπει για παράδειγμα να φάει, να κοιμηθεί, να ακολουθήσει συγκεκριμένες κινήσεις για να αλλάξει τη θέση του στο χώρο, και άλλα. Έτσι, ό,τι γίνεται από ανάγκη, είναι περιοριστικό χαρακτηριστικό τής φύσης τού ανθρώπου, και ό,τι γίνεται από τη θέλησή του, είναι προϊόν τής ελεύθερης βούλησής του.

Ο Θεός λοιπόν ως άκτιστος, και ως το μόνο απόλυτα ελεύθερο νοήμον ον, δεν περιορίζεται ούτε από τα χαρακτηριστικά του, επειδή τα χαρακτηριστικά του αυτά, είναι προϊόντα τής δικής του ελεύθερης βούλησης.

Είδαμε στα παραπάνω, ότι για να υπάρξει η κτίση, προϋποθέτει μια άκτιστη πρώτη αιτία. Είδαμε επίσης, ότι η πρώτη αυτή αιτία για να μη χρειάζεται μια άλλη πρώτη αιτία, πρέπει να μη δεσμεύεται από τίποτα έξω απ' αυτήν, ούτε ακόμα από τα χαρακτηριστικά τού ακτίστου. Επειδή

όμως και το άκτιστο έχει κάποια «χαρακτηριστικά», είμαστε υποχρεωμένοι να δεχθούμε ότι τα «χαρακτηριστικά» αυτά, δεν είναι δεσμευτικά τού ακτίστου, αλλά είναι προϊόντα τής ελεύθερης βούλησης τού Θεού.

Ο μόνος τρόπος για να μην αναζητήσουμε μια άλλη πρώτη αιτία για την ύπαρξη τού Θεού, είναι να έχει νόηση, να είναι ελεύθερο πρόσωπο.

Εάν λοιπόν υπάρχει κτίση, υπάρχει κατ' ανάγκη και η πρώτη άκτιστη αιτία. Εφόσον όμως υπάρχει άκτιστο, πρέπει κατ' ανάγκη να είναι νοήμον, ώστε να μην εξαρτάται από άλλη πρώτη αιτία!

Η νόηση στο σύμπαν, είναι η πραγματική πρώτη αιτία τής ύπαρξης. Ο Θεός υπάρχει, και είναι αυτό που είναι επειδή το θέλει, και όχι επειδή τού το απαγορεύει η φύση Του! Έχουμε δηλαδή την εξής αντίθεση από εμάς: Η δική μας ύπαρξη και νοημοσύνη, εξαρτάται από τη φύση μας. Στον άκτιστο Θεό όμως, η φύση Του εξαρτάται από την προσωπικότητά Του.

Είδαμε επίσης, ότι όσο πιο νοήμον είναι ένα ον, τόσο πιο ελεύθερο είναι. Αυτό σημαίνει ότι ο Θεός, ως απόλυτα ελεύθερος, έχει την απόλυτη νόηση και σοφία, πράγμα άλλωστε που φαίνεται και στο μεγαλείο τής δημιουργίας Του. Ο Θεός, είναι ένα ον εντελώς ελεύθερο, το μόνο που έχει την αιτία τής ύπαρξής του στον εαυτό Του. Δεν

περιορίζεται και δεν εξαρτάται από τίποτα, ενώ ο ίδιος μπορεί να κάνει (και κάνει) ό,τι βούλεται, με απόλυτη ελευθερία. Συνεπώς, όλοι εμείς, και όλη η υπόλοιπη κτίση, είναι αυτή που είναι, και έτσι που είναι, επειδή Εκείνος έτσι το θέλησε χωρίς ο ίδιος να έχει οποιαδήποτε ωφέλεια από την κτίση.

Εάν λοιπόν ο Θεός μάς έφτιαξε ως προϊόντα ανιδιοτελούς θέλησης, αυτό σημαίνει ότι είμαστε προϊόντα τής αγάπης Του, μια και δεν είχε άλλο λόγο να μας φτιάξει, εκτός από το να μας προσφέρει το καθετί που απολαμβάνουμε, ακόμα και την ίδια μας την ύπαρξη.

Επίσης η ύπαρξή μας σ' αυτό το σύμπαν, φανερώνει και ένα σκοπό. Απομένει λοιπόν να τον ανακαλύψουμε, ώστε να έχουμε μια προσωπική σχέση με Αυτόν, που έφτιαξε το σύμπαν, και που τόσα τού χρωστάμε.

Σημ. 1: βλ. σχετικά το άρθρο «Η ανύπαρκτη τιμή μηδέν» στο

www.oodegr.com/oode/epistimi/kbanta1.htm

Σημ.2: Όπως σημειώνει σε διαβιβαστικό του προς το Ε.Δ. ο υπογράφων, το άρθρο αυτό στάλθηκε με αφορμή άλλο άρθρο του κ. Δ. Γκιόκα με τίτλο «Το πρωταρχικό κενό» που παρουσιάστηκε στο ΕΔ 2407/18.9.06